

HUMAN TRAFFICKING – CHALLENGES AND OPPORTUNITIES

Tiana Kaleeva

Department National and Regional Security, UNWE, Bulgaria, tianakaleeva@gmail.com

Ivaylo Rusev

Department National and Regional Security, UNWE, Bulgaria, irusev_2320952@unwe.bg

Abstract: The aims of the current research are to present human trafficking and its negative influence on the modern world. The focus of the publication is on the challenges and opportunities in combating the criminal activity associated with it. To achieve that, the authors perform an analysis of the normative base, a documentary analysis and a comparative analysis. Statistical data related to the manifestation of human trafficking are also presented and analyzed. Based on the analysis, recommendations and conclusions were formulated.

The article consistently outlines:

- human trafficking as a global problem - analyzes, reports and current data with information on the topic are considered, analyzing and comparing various indicators related to the relevance of the topic and its display;
- actions and good practices for prevention – an effective regulatory framework at the European Union (EU) level is presented. The foreign experience outside EU is also outlined as follows: in the **United Kingdom** (the creation of the *Modern Slavery Human Trafficking Unit* and the *National Referral Mechanism in Identifying and Referring Potential Victims of Modern Slavery*), the **United States of America** (the *National Action Plan in Preventing Human Trafficking* and the *Anti-Trafficking Coordination Team Initiative*), **Canada** (*National Strategy to Combat Trafficking*);
- opportunities to overcome human trafficking in the Republic of Bulgaria - proposals were made to improve the combatting human trafficking by updating the current actions and implementing behavioral analysis instruments to identify victims of human trafficking and traffickers involved in its execution.

The conducted research highlights the need to combat human trafficking and overcome the challenges associated with it.

Keywords: human trafficking, security, challenges, crime

ТРАФИК НА ХОРА – ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ВЪЗМОЖНОСТИ

Тяна Калеева

Катедра „Национална и регионална сигурност“, УНСС, България, tianakaleeva@gmail.com

Ивайло Русев

Катедра „Национална и регионална сигурност“, УНСС, България, irusev_2320952@unwe.bg

Резюме: Настоящото изследване цели да представи трафика на хора и неговото негативно въздействие върху съвременния свят. Фокусът на публикацията попада върху предизвикателствата и възможностите в борбата с престъпната дейност, свързана с него. За постигането на това авторите извършват анализ на нормативната база, документален анализ и сравнителен анализ. Представени и анализирани са и статистически данни, свързани с проявлението на трафика на хора. С оглед на извършения анализ са формулирани препоръки и заключения.

В статията последователно се представя:

- трафикът на хора като глобален проблем – разглеждат се анализи, доклади и данни с актуална информация по темата, като се анализират и сравняват различни показатели, свързани с проявлението ѝ;
- мерки и добри практики за превенция – представена е действащата нормативна база на ниво Европейски съюз (ЕС). Представя се и чуждият опит извън ЕС, в т.ч. в **Обединеното кралство** (създадения *Специализиран отдел за борбата с трафика на хора* и *Националният механизъм за идентифициране на жертвите на трафик на хора*), **Съединените американски щати** (*Национален план за действие в борбата с трафика на хора* и *Инициативата за координация в борбата с трафика на хора*), **Канада** (*Национална стратегия за борба с трафика на хора*);
- възможности за преодоляване на трафика на хора в Република България – отправени са предложения за подобряване борбата с трафика на хора по актуализиране на текущите мерки и внедряването на инструменти по поведенчески анализ за идентифициране на жертви и на трафиканти, въввлечени в неговото осъществяване.

Извършеното изследване подчертава нуждата от борба с трафика на хора и преодоляване на предизвикателствата, свързани с него.

Ключови думи: трафик на хора, сигурност, предизвикателства, престъпление

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Трафикът на хора е глобален проблем, който има нарастващо отражение върху социалните и политически отношения на национално и наднационално ниво. Съвременната геополитическа картина е повлияна от проявлението на трафика на хора, което го превръща в сериозно предизвикателство, застрашаващо живота и безопасността на гражданите. Сигурността и устойчивостта на дадено общество се влияе пряко или косвено от текущите и/или потенциални престъпления, свързани с трафика на хора.

Всичко това налага нуждата от изучаване на проявлението му, на рисковете и заплахите, свързани с него, както и търсенето на подходящи решения и механизми за преодоляването им. Все повече внимание се насочва към предотвратяване на заплахата от трафика на хора.

Редица инициативи на местно и глобално ниво, в т.ч. и Глобалната инициатива на ООН за борба с трафика на хора, се прилагат, за да се преодолее неговото проявление. Местните комисии за борба с трафика на хора в страната и Организацията за сигурност и сътрудничество в ЕС предоставят набор от мерки за преодоляване на проблемите, съпътстващи трафика на хора. Националната стратегия на Република България за борба с трафика на хора 2017-2021 представлява пример за нормативна стъпка в предприемането на механизъм за предотвратяване и защита от подобни престъпления.

2. ТРАФИКЪТ НА ХОРА – ГЛОБАЛЕН ПРОБЛЕМ

В глобален план всяка година приблизително 40 млн. души стават участници в нелегалния трафик на хора. Потенциалните жертви се трафикират с цел сексуална и трудова експлоатация, отнемане на органи, продажба на новородени и деца и др. Този криминален бизнес е поставен на второ място по приходи от престъпна дейност, като се конкурира с нелегалната търговия на оръжия. Водещ в тази класация е търговията с наркотици. Държавите и всички компетентни организации следва да извършват своята дейност в борбата с трафика на хора, отчитайки факторите, повишаващи уязвимостта във връзка с трафика на хора, вкл. икономическото неравенство и всички форми на дискриминация, за да се повиши качествено и навременно противодействие. (Доклад на САЩ за трафика на хора в България, 2023)

Различните региони и страни по целия свят се категоризират със специфично ниво на опасност от трафик на хора. Според информация на ООН над 50 % от жертвите на трафик на хора произлизат от Азиатско–Тихоокеанския регион. Двете страни, за които са определени значителни нива на риск, са Китай и Тайланд (Global Report on Trafficking in Persons, 2022).

Африка е вторият по големина регион със значително висок брой потенциални жертви. Смята се, че 15-20 % от трансграничния нелегален трафик се поражда именно от там. Нигерия е единствената страна в региона, категоризирана с ниво на риск “много високо”, следвана от Бенин, Гана и Мароко, категоризирани с ниво “високо” (Global Report on Trafficking in Persons, 2022).

Северна и Латинска Америка се характеризират със сравнително нисък брой жертви от трафика на хора, като той варира на около 10 % (Global Report on Trafficking in Persons, 2022).

Най-актуалната информация, публикувана от Евростат, относно трафика на хора, е за 2022 г. За да се придобие по-задълбочена представа за измеренията на проблема, се представя сравнителен анализ на данни от 2020 г. до 2022 г., които са с фокус върху страните с най-голямо участие в трафика на хора в ЕС. Важно е да се посочи, че е почти невъзможно да се установи колко конкретно са жертвите в международен мащаб, понеже степента на докладване на случаите е малка, но вероятно реалните стойности са много по-значителни.

Според изложеното в статистическите данни, на територията на ЕС доказаните жертви от трафик на хора са малко над 6 500 души за 2020 г., а за следващата година се покачват съответно на малко над 7 000 души, което се равнява на прираст с около 10 %. Разкритите потърпевши за 2021 г. нарастват с 40 % през 2022 г. Освен повишаването на жертвите, данните посочват, че се е подобрила и способността на компетентните и заинтересовани структури в страните-членки своевременно да идентифицират жертвите на трафик на хора и да осъществяват контакт с тях. Страните, които водят класацията на трафикиране в ЕС, са Италия, Франция, Германия, Холандия, Румъния. (Eurostat website).

Трафикът на хора, целящ сексуална експлоатация, е най-широко разпространеният. Почти 80 % от всички регистрирани жертви са жени. Средната им възраст е 21 години (Eurostat website). Анализите показват, че последните години Франция е лидер по жертви, станали обект на трафика на хора с цел сексуална експлоатация. За периода 2020 г. – 2022 г. идентифицираните потърпевши са около 1 000 души на година. За

същия период Германия заема второ място в тази класация. През 2020 г. жертвите от Федералната република са около 400, но през следващите две години нарастват с над 60 % и достигат около 700 души. Италианското трафикиране с цел сексуална експлоатация също бележи сериозен ръст през последните години. От 210 души през 2020 г. те се покачват до над 400 души през 2021 г. и около 600 души за 2022 г. Това ги поставя на трето място в класацията след Франция и Германия. При Нидерландия и Румъния, които са останалите две страни от петте с най-много жертви, темповете през разглеждания период не варират с големи разлики, а се придържат към около 400 души на година. (Eurostat website).

През последните години ЕС засилва усилията си в борбата с трафика на хора. Компетентните органи се стремят да подобрят законодателството и мерките за предотвратяване на това престъпление. За осъдените лица са предвидени наказания, които варират в зависимост от определени обстоятелства. Според европейските закони и директиви, осъждането на трафикант включва не само лишаване от свобода, но и налагането на глоби, както и конфискуване на имущество, придобито незаконно от този вид дейност. Публикуваните данни в Евростат относно осъдени лица, участвали в трафик на хора, показват, че през 2020 г. са били подведени под отговорност близо 1 300 души. За следващите две години, обаче, броят на осъдените се е покачил до над 2 600 души (Eurostat website). Необходимо е да се има предвид, че само около 1 % от всички жертви, които успяват да се спасят, могат да бъдат идентифицирани и да свидетелстват. С оглед на тревожните мащаби, гореизложени в анализа, може да се заключи, че съществуващата правна уредба не е достатъчно ефективна и приложима, за да се бори успешно с трафика на хора.

По данни на Европейската статистическа служба на национално ниво в Република България от 2020 г. до 2022 г. идентифицираните жертви на трафик на хора са съответно 56 души за 2020 г. и малко над 40 души за следващите две години. На фона на огромните мащаби, тези цифри показват ниска разкриваемост в страната. За разглеждания период между 20 и 30 са жертвите на трафик на хора с фокус върху сексуалната експлоатация. Косвено проучване е установило, че повече от половината участващи жени са от провинциални градове, а около 40 % от малки села. През последните години се наблюдава покачване на установените жертви с цел принудителен труд. През 2021 г. не е регистрирана нито една жертва, трафикирана за тази цел, докато през 2022 г. са установени 27 души. Статистиката относно осъдени лица, участвали в трафик на хора, показва, че през разглеждания период в Република България те наброяват около 25 души на година. Като в това число се включват всички видове присъди, вкл. най-леките, съгласно нормативната уредба. (Eurostat website)

Трафикът на хора е постоянно развиващ се процес. Чрез непрестанното си разрастване води след себе си различни социално-икономически последици. Изграждането на нелегални канали за трафик на хора създава и благоприятна среда за другите аспекти на организираната престъпност като трафик на наркотици, оръжия и др.

3. МЕРКИ И ДОБРИ ПРАКТИКИ ЗА ПРЕВЕНЦИЯ ТРАФИКА НА ХОРА

За да се преодолее един глобален проблем, какъвто несъмнено е трафикът на хора, е необходимо да съществува ясна и добре уредена нормативна база. ЕС е създал множество законодателни и други стратегически документи, насочени в борбата срещу трафика на хора. Някои от действащите в тази насока са:

- Директива 2002/90/ЕО на Съвета от 28 ноември 2002 г. относно незаконното влизане, преминаване и пребиваване на територията на Съюза, е един от основните документи, касаещи трафика на хора. В нея е уредено всяка държава-членка да приеме подходящи санкции спрямо лицата, облагодетелствани от трафика на трети лица. Упоменати са лицата, подлежащи на наказателна отговорност, както и насоки към санкциите, които трябва да приемат държавите-членки;
- Рамково решение на Съвета от 19 юли 2002 г. относно борбата с трафика на хора допълва вече приети инструменти. В него се отбелязва необходимостта от приемане на общ подход на ниво ЕС, който да включва дефиниране на елементи от наказателното право в областта на ефективните, съразмерните и възпиращи санкции. Рамковото решение полага основите на налагането на строги наказания и санкции за извършителите на този вид престъпления, за да попадне трафикът на хора в обхвата на престъпленията, част от организираната престъпност;
- Конвенцията на Съвета за борба с трафика на хора, приета през 2005 г., а в Република България ратифицирана от 2007 г. се прилага във връзка с всички видове експлоатация на трафика, независимо от пола или възрастта на жертвите. Нейните основни цели са предотвратяване на трафика на хора, предоставяне на необходимата закрила на жертвите и наказателно преследване на трафикантите. В Конвенцията се уреждат общите принципи на взаимодействие и сътрудничество между държавите,

разликите между контрабандата и трафика на хора, както и специалните права на децата, станали жертви на трафик;

- Директива 2011/36/ЕС на Европейския парламент и Съвета от 5 април 2011 г. относно предотвратяването и борбата с трафика на хора и защитата на жертвите от него. В нея са установени и актуализирани минимални правила за определянето на престъпленията и наказанията в сферата на трафика на хора. Директивата въвежда и общи разпоредби, като се имат предвид спецификите на пола, за възпрепятстване на това престъпление и за защита на жертвите от него;

- Резолюция на Европейския парламент от 18 февруари 2010 г. относно предотвратяването на трафика на хора. Чрез нея Парламентът призовава Съвета и Комисията да предприеме ориентиран към жертвите подход, който да се базира на целенасочени мерки и защита за всички видове потенциални жертви, като се отдели особено внимание на децата. Резолюцията приканва компетентните органи към установяване на постоянна платформа на равнище ЕС, която да обхваща действията на агенциите и структурите в ЕС, на полицията, митническите служби, на правоприлагащите органи на национално и регионално равнище.

В нормативното регламентиране на ЕС, а и на страните-членки, в борбата с трафика на хора е заложено да се разчита в голяма степен на работата на правителствени и неправителствени организации. Пример за такава организация на територията на Република България е „Кампания А21“. Тя се фокусира върху помощта към оцелелите трафикирани хора и върху работата с най-рисковите потенциални жертви. Организацията разполага със социална услуга за дългосрочна подкрепа. Чрез нея жертвите на трафика получават подкрепа, включваща безплатна храна, подслон, психологическа и здравна подкрепа, образователни програми, възможности за работа и др. В Република България съществува и Национална телефонна линия за борба с трафика на хора, обслужвана от Кампания А21. Всеки може да се обади анонимно, за да сподели информация или да подаде сигнал за човек в опасност. (A21 Bulgaria website).

Друг орган, действащ в страната, е правителствената Национална комисия за борба с трафика на хора. На нея е възложено със закон планирането и провеждането на всички механизми по превенция на трафика на хора на национално и местно ниво. Дейността на комисията се стреми към създаването на равни социално-икономически възможности за групите в риск, осигуряване на информираност на обществото, разработване и използване на общообразователни програми в училищата и в рисковите региони. (Национална комисия за борба с трафика на хора - уебсайт)

ЕСРАТ е глобално развита организация, осъществяваща дейността си в 104 страни. Създадена е през 1990 г. с цел борба за прекратяване на експлоатацията над деца. Основните им дейности, които извършват, са изследвания, чрез които настояват за системни социални промени. Международният секретариат за разкриване и споделяне на нова информация относно борбата със сексуалната експлоатация на деца, осигурява платформа за обмен и трансфер на данни между членовете на ЕСРАТ. Чрез нея се улеснява разработването на съвместни стратегии, координирайки усилията на различните участници. Международната организация разглежда проблема с детската експлоатация във всичките му условия. Това включва сексуална експлоатация, трафик и насилствени бракове (ЕСРАТ website).

Примери за добри практики в областта могат да се дадат и за страни, извън ЕС. За **Обединеното кралство** борбата с трафика на хора е един от основните приоритети. За постигането на това в партньорство работят правителствени и неправителствени структури на страната. Създаден е и *Специализиран отдел за борбата с трафика на хора* (Modern Slavery Human Trafficking Unit). Усилия се насочват и в провеждането на информационни кампании, разкриването на комуникационен канал за подаване на сигнали, както и създаването на *Национален механизъм за идентифициране на жертвите на трафик на хора* и гарантиране предоставянето на съответната необходима помощ (National Crime Agency website).

Създадената през 2009 г. *Група за наблюдение на борбата с трафика* следи за прилагането на европейското законодателство в Обединеното кралство и проучва различните видове и средства за извършване на трафик на хора. Коалицията прилага подход с фокус върху правата на човека, целящ защита на благосъстоянието и интересите на обществото (Anti-slavery website). Състои се от седемнадесет водещи организации в Обединеното кралство.

В **Съединените американски щати** борбата с трафика на хора е политически приоритет, изискващ усилия от страна на правителството в повдигането на отговорност на лицата, свързани с тази незаконна дейност, защита на жертвите и предотвратяване на престъплението. Борбата с трафика на хора налага нуждата от прилагането на мултидисциплинарни усилия. Страната има разработен тригодишен *Национален план за действие*, който очертава комплексен подход за борба с трафика на хора, в т.ч. и действия за повишаване на наказателната отговорност и преследване на трафикантите, предотвратяване на престъплението в рамките на и извън границите на държавата (U.S. Department of State website). В Планът са определени три стълба в борбата с трафика на хора, съобразени със съответните стратегически действия, свързани с тях –

предотвратяване, защита и наказателна отговорност (The National Action Plan to Combat Human Trafficking, 2021).

През 2011 г. започва да се прилага и съвместна *Инициатива за координация в борбата с трафика на хора* измежду различните органи на реда в страната (U.S. Department of Justice website).

Канада също прилага своя *Национална стратегия за борба с трафика на хора*. За разлика от американската, канадската се състои от пет стълба – *овластяване* (подкрепа на жертвите и насърчаване на действия от страна на заинтересованите партньори); *предотвратяване* (повишаване общата осведоменост и изграждане на способности за предотвратяване на трафика); *защита* (отстраняване на недостатъци в съществуващата подкрепа и провеждането на информационни кампании); *наказателно преследване* (подобряване на капацитета на наказателно-правната система за идентифициране случаите на трафик на хора и преследването на лица, свързани с тези дейности); *партньорство* (изграждане и подобряване на националната и международна координация и сътрудничество за преодоляване на трафика на хора) (Public Safety Canada website).

4. ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА ТРАФИКА НА ХОРА В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Сред стратегическите цели заложи в Националната програма на Националната комисия за борба с трафика на хора за 2024 г. са повишаване на осведомеността на обществото и рисковите групи, целенасочена превенция сред уязвими групи и др. (Министерство на външните работи – уебсайт). Формата, в която са заложи, може да бъде определена като базова и неточна. Необходими са по-задълбочени анализи и изследвания, чрез които да се придобие по-реалистичен вид за измеренията на проблема в страната. В следствие на това, могат да бъдат установени стратегически цели и подходящи подходи за тяхното реализиране.

Успешна практика е и внедряването на план за борбата с трафика на хора, включващ компоненти по превенция, предотвратяване, защита, координация и наказание. Актуализирането на Националната стратегия за борба с трафика на хора, както и съществуващата нормативна уредба са необходимост за справяне с текущите и бъдещи предизвикателства в тази област.

Приложението на *поведенчески анализ* като инструмент за детекция на съмнително или враждебно поведение, също може да спомогне процеса по идентифициране и превенция на случаите на трафик на хора. Това се осъществява въз основа на способността на поведенческият анализ да разпознае лица, жертви на трафик на хора. Наравно с това може да „прихране“ враждебни лица, въввлечени в процеса по трафик и престъпната му дейност. Провеждането на информационни кампании, представяйки основните поведенчески черти на жертвите и на трафикантите, може да спомогне за обществената ангажираност в проблема и преодоляване на неговото проявление. Това би подпомогнало гражданите да се предпазят и да се защитят, в случай че са станали потенциални жертви на трафикантите.

5. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въз основа на направеното изследване се потвърждава негативното въздействие на трафика на хора в глобален план. Престъпните дейности, свързани с него, крият рискове за националната сигурност на отделни държави, както и за международната сигурност в общ план. Трафикът на хора представлява сериозна заплаха за съвременните общества, накърнявайки принципите на демократичност и морал у гражданите. Идентифицирани са статистически данни, свързани с трафика на хора, които подчертават неговите измерения. Разгледани са и прилаганите законови мерки в борба с трафика в и извън Република България. Въз основа на разгледания чужд опит се отправят предложения за актуализиране на нормативната база, осъществяването на координация и информационни кампании, както и насочването към инструменти за идентифициране на жертви и на трафиканти с помощта на поведенчески анализ.

БЛАГОДАРНОСТИ

Този доклад се реализира като част от университетския проект „*Инструменти за борба с трафика на хора*“, субсидиран от научно-изследователския фонд на Университета за национално и световно стопанство.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

A21 Bulgaria website [Online]. <https://www.a21.org/content/bulgaria/gr4ut4, 2024>

Anti-slavery website. Anti-Trafficking Monitoring Group [Online]. <https://www.antislavery.org/what-we-do/uk/anti-trafficking-monitoring-group/, 2024>

ЕСРАТ website. About us [Online]. <https://ecpat.org/about-us/ 2024>

- Eurostat website. Persons involved in trafficking in human beings by legal status and sex [Online]. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/crim_thb_sex/default/table?lang=en&category=crim.crim_thb_2024
- Eurostat website. Victims of trafficking in human beings by all forms of exploitation [Online]. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/crim_thb_vexp/default/table?lang=en&category=crim.crim_thb_2024
- Global Report on Trafficking in Persons, (2022). [Online]. [GLOTiP_2022_web.pdf \(unodc.org\)](https://www.unodc.org/documents/glotip/GLOTIP_2022_web.pdf)
- National Crime Agency website. Modern slavery and human trafficking [Online]. <https://www.nationalcrimeagency.gov.uk/what-we-do/crime-threats/modern-slavery-and-human-trafficking>
- Public Safety Canada website. National Strategy to Combat Human Trafficking 2019-2024, (2019). [Online]. <https://www.publicsafety.gc.ca/cnt/rsrscs/pblctns/2019-ntnl-strtyg-hmnn-trffc/index-en.aspx>
- The White House Washington website, (2021). The National Action Plan to Combat Human Trafficking [Online]. <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2021/12/National-Action-Plan-to-Combat-Human-Trafficking.pdf>
- U.S. Department of Justice website. Special Programs and Initiatives [Online]. https://www.justice.gov/humantrafficking/special-initiatives_2024
- U.S. Department of State website. Federal Response on Human Trafficking [Online]. <https://www.state.gov/humantrafficking/2024>
- Директива 2002/90/ЕО на Съвета, (2002). [Online]. <http://data.europa.eu/eli/dir/2002/90/oj/bul>
- Директива 2011/36/ЕС на Европейския парламент и на Съвета, 2011 [Online]. <http://data.europa.eu/eli/dir/2011/36/oj/bul>
- Доклад на САЩ за трафика на хора в България, (2023). [Online]. https://bg.usembassy.gov/wp-content/uploads/sites/256/BULGARIA-2023-TIP-Report-Country-Narrative_BG-TRAN-5-July-2023.pdf
- Конвенция на Съвета на ЕС за борба с трафика на хора [Online]. rm.coe.int/16805d41b0_2024
- Министерство на външните работи – уебсайт. Борба с трафика на хора [Online]. https://www.mfa.bg/bg/3102_2024
- Национална комисия за борба с трафика на хора – уебсайт. За нас [Online]. https://antitrafficking.government.bg/bg/about#about_2024
- Рамково решение на Съвета относно борбата с трафика на хора, (2002). [Online]. <http://data.europa.eu/eli/dec/2002/629/oj/bul>
- Резолюция на Европейския парламент относно предотвратяването на трафика на хора Европейският парламент, 2010 [Online]. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/B-7-2010-0029_BG.html